

VALTION LUPA-, OHJAUS- JA VALVONTATEHTÄVIEN UUELLEENORGANISOINTI

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoimiseksi. Esityksellä perustettaisiin Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle koottaisiin pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä osa lakkautettavaksi ehdotettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävistä. Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi toimivallaltaan valtakunnallinen ja tehtäviltään monialainen valtion hallintoviranomainen, joka turvaisi alueilla toimien perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista sekä valvoisi yleistä etua hoitamalla lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä. Virastotyyppiltään Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi uudenlainen valtioneuvoston alainen ja sitä ohjaavien ministeriöiden yhteinen virasto.

Valtion lupa- ja valvontaviraston asema ja tehtävät

Valtaosin viraston tehtävissä on kysymys sekä julkisten että yksityisten toimijoiden ohjauksesta ja valvonnasta. Virastolla on valtakunnallisesta toimivallastaan huolimatta keskeinen rooli valtion alueilla tapahtuvassa hallintotoiminnassa ja yhteydet maakuntiin ja kuntiin sekä elinkeinoelämään ja kansalaistoimintaan ovat välittömät ja vuorovaikutteiset. Viraston toiminta-ajatukseen sisältyvä kansalaisten perusoikeuksien ja oikeusturvan turvaaminen toteutuu parhaiten, kattavimmin ja tasapuolisimmin kun virasto pystyy tehokkaalla riskiperusteisella toiminnalla ehkäisemään lainvastaista toimintaa sekä viipymättä puuttumaan uhkatilanteisiin.

Virasto ei kuulu minkään yksittäisen ministeriön hallinnonalalle. Viraston ohjaus perustuisi ohjaavien ministeriöiden yhteistyöhön ja yhteiseen päätöksentekoon ja ministeriöiden erimielisyystilanteissa päätöksenteko siirtyisi valtioneuvostotasolle. Jokainen ministeriö vastaa virastoa koskevista asioista ja sen ohjaamisesta toimialallaan erikseen säädetyn mukaisesti.

Viraston tehtävät

Viraston tehtäväalat olisivat sosiaali- ja terveysala, opetus- ja kulttuuritoimi, ympäristötehtävät sekä työsuojeluhallinto. Ympäristötehtävät koostuvat aluehallintovirastoissa ja ELY –keskuksissa hoidetuista ympäristönsuojelulain, vesilain, jätelain, luonnonsuojelulain, ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain sekä eräiden muiden ympäristösäädösten mukaisista tehtävistä.

Maakuntauudistuksen tarkoituksena ei ole ollut muuttaa yleisen edun valvontaa ympäristöasioissa koskevan järjestelmän perusteita, minkä vuoksi nykyisen järjestelmän keskeiset mekanismit tulisi säilyttää uudistuksessa. Laissa esitetään sen vuoksi säädettäväksi ympäristötehtävien toimialalle sijoittuvasta yksiköstä, jonka tehtävänä olisi valvoa yleistä etua ympäristöä koskevassa päätöksenteossa ja muutoksenhaussa. Yksikkö olisi yleisen edun valvontatehtävässään itsenäinen suhteessa ympäristötehtävien toimialaan ja muuhun Valtion lupa- ja valvontavirastoon.

ELYstä valtion lupa- ja valvontavirastoon siirtyvät tehtävät

Ympäristölupien valvonta on yksi keskeisistä (ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat vastuualueen) LUOVAan siirtyvistä tehtävistä. Valvontatyö kattaa maasto- ja laitostarkastusten lisäksi useita muitakin tehtäviä, kuten häiriö- ja poikkeustilanteisiin reagoimista, ympäristövaikutusten ja -riskien arviointia, toiminnanharjoittajien ohjausta ja opastusta, muistiodien laadintaa, lausuntojen valmistelua sekä laitosten vuosi- tai kuukausiraporttien tarkastamista. Valvontatehtävään kuuluu aina tarvittaessa myös selvityspyyntöjen, huomautusten, kehotusten sekä hallintopakkomennettelyjen käynnistäminen tai tutkintapyyntöjen liikkeelle laittaminen. Yleisen edun valvontaan liittyy myös asianomistajana toimiminen rikosasioissa.

Ympäristövalvontaa ohjaa valvontasuunnitelma, jonka laatimista ympäristönsuojelulaki edellyttää. Lain edellyttämä valvontaohjelma puolestaan määrittelee vuosittain tehtävät laitosten määräaikaistarkastukset. Valvontasuunnitelmaan on sisällytetty ympäristönsuojelulain lisäksi myös jäte-, vesi- ja maa-aineslain sekä kemikaalilainsäädännön mukainen valvonta sektorikohtaisesti eriteltynä.

Valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että ympäristöön vaikuttavat toiminnot ovat lakien, asetusten sekä viranomaisten antamien lupien ja määräysten mukaisia. Tavoitteena on muun muassa varmistaa, että toiminnan harjoittajat noudattavat ympäristönsuojelulain, jätelain, vesilain sekä niiden nojalla annettujen säädösten määräyksiä sekä lupapäätöksissä annettuja lupamääräyksiä.

Virastoon siirtyisivät myös erilaisten ilmoitusten käsittely (esim. pienimuotoiset ruoppaukset, ilmoitukset pilaantuneet maaperän puhdistamisesta, ojitusilmoitukset, jätteiden hyödyntäminen maarakennuskäytössä). Virasto myös ylläpitäisi erilaisia rekistereitä (kuten jätteenkuljettajien jätehuoltorekisteri) ja tietojärjestelmiä.

Luonnonsuojelutehtävät muodostavat merkittävän osan viraston tehtäväkokonaisuudesta. Tehtävinä ovat mm. yleinen luonnonsuojelun edistäminen ja valvonta, lausuntojen antaminen hankkeista ja suunnitelmista, jotka saattavat vaikuttaa luonnonsuojelulla suojeltuihin kohteisiin sekä luonnonsuojelualueita ja maisema-alueita koskevat oikeustoimet, kuten mm. yksityisen luonnonsuojelualueen perustamispäätökset. Luontotyyppien ja erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen rajauspäätökset oheistöineen ovat selkeä tehtäväkokonaisuus.

Natura-verkostoa koskevat erityissäännökset siirtyvät kokonaisuutena LUOVAn hoidettaviksi (vaikutusten arviointilausunnot, pakkokeinot ja verkoston toteutus).

Lisäksi luonnonsuojelua koskevat toimenpidekiellot, pakkokeinot ja valitukset muun lain mukaisesta luvan myöntämisestä tai suunnitelman hyväksymisestä koskevasta päätöksestä tulevat myös työllistämään Luovaa. Samoin yhteistyö maakuntien kanssa monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön edistämistehtävissä sekä luonnonsuojelun tietojärjestelmän ylläpitämisessä tulee muodostamaan oman tehtäväkokonaisuuden.